మాఘ మహాకవి రచించిన 20 సర్గల శిశుపాల వధ మహా కావ్యములో

నాలుగవ సర్గకు తెలుగు తాత్పర్యము

|| అథ శిశుపాలవధమ్ —— చతుర్థః సర్గః (రైవతకవర్ణనమ్) ||

శిశుపాలుని వధలో నాలుగవ సర్గ, రైవతక పర్వతం యొక్క వర్ణనతో ప్రారంభమవుతుంది. ఈ సర్గలో రైవతక పర్వతం యొక్క సహజ సౌందర్యం, దానిపై ఉండే వివిధ రకాల వృక్షాలు,

జంతువులు, నీటి ప్రవాహాలు మరియు దేవతా స్త్రీల విహారాలు కవిచే అద్భుతంగా వర్ణించబడ్డాయి. కృష్ణుడు ఆ పర్వతాన్ని సందర్శించినప్పుడు దాని యొక్క మనోహరమైన దృశ్యాలను చూసి ఆనందిస్తాడు. పర్వతం యొక్క ఎత్తైన శిఖరాలు, దట్టమైన అడవులు, స్వచ్ఛమైన జలపాతాలు, రంగురంగుల పువ్వులు మరియు పక్షుల కిలకిలారావాలు కృష్ణుడికి ఆహ్లాదాన్ని కలిగిస్తాయి. అంతేకాకుండా, ఆ పర్వతం దేవతలు మరియు కిన్నరుల నివాసంగా కూడా వర్ణించబడింది, వారి యొక్క ప్రేమలీలలు మరియు సంగీత గానాలు ఆ ప్రదేశానికి మరింత అందాన్ని చేకూరుస్తాయి. ఈ విధంగా, నాలుగవ సర్గ రైవతక పర్వతం యొక్క అద్భుతమైన మరియు ఆకర్షణీయమైన చిత్రాన్ని మన కళ్ళ ముందు ఉంచుతుంది.

4.1 నిశవాసధూమం సహరత్నభార్భిత్త్వోత్థితం భూమిమివోరగాణాం । నీలోపలస్యూతవిచిత్రధాతుమసౌ గిరిం రైవతకం దదర్శ ॥

తాత్పర్యం: ఆ కొండ, రైవతక పర్వతం, రాత్రిపూట వెలువడే పొగతో, రత్నాల కాంతి వల్ల పైకి లేచిన భూమిలాగా లేదా పాముల నివాసంలాగా ఉంది. అది ఇంద్రనీలమణులతో కూర్చబడిన విచిత్రమైన ఖనిజాలతో నిండి ఉంది.

4.2 గుర్వీరజస్రం దృషదః సమన్తాదుపర్యుపర్యమ్బుముచాంవితానైః । విన్ధ్యాయమానం దివసస్య భర్తుమార్గం పునా రోద్ధుమివోన్నమద్భిః ॥

తాత్పర్యం: ఆ కొండ చుట్టూ పెద్ద పెద్ద రాళ్ళు ఉన్నాయి. వాటిపై నుండి నిరంతరం వర్షపు నీటి ధారలు పడుతున్నాయి. ఆ దృశ్యం, ఆకాశంలో ఎత్తుగా వ్యాపించి ఉన్న మేఘాల వల్ల సూర్యుని మార్గాన్ని మళ్ళీ అడ్డుకుంటున్న వింధ్య పర్వతంలా ఉంది.

4.3 క్రాన్తం రుచా శ్యామలితాభిరామంలతాభిరామన్త్రితషట్పదాభిః । శ్రితం శిలాశ్యామలతాభిరామం లతాభిరామనత్రితషట్పదాభిః ॥

తాత్పర్యం: ఆ కొండ కాంతివంతమైనది మరియు నల్లని తీగలతో మనోహరంగా ఉంది. ఆ తీగలు తుమ్మెదలను ఆహ్వానిస్తున్నట్లు ఉన్నాయి. అది నల్లని రాళ్ళతో నిండి ఉంది మరియు అందమైన తీగలతో చుట్టబడి, తుమ్మెదలచే ఆకర్షించబడుతోంది.

4.4 సహస్రసంఖ్యైర్గగనం పాదైర్భువం వ్యాప్య వితిష్ఠమానమ్ । విలోచనస్థానగతోష్ణరశ్మినిశాకరం సాధు హిరణ్యగర్భమ్ ॥

తాత్పర్యం: వేలాది శిఖరాలతో ఆకాశాన్ని తాకుతూ, భూమిని వ్యాపించి ఉన్న ఆ కొండ, కంటికి ఇంపుగా ఉండే వేడి కిరణాలు కలిగిన చంద్రుడిని మరియు బంగారు గర్భం కలిగిన బ్రహ్మను పోలి ఉంది.

4.5 క్వచిజ్జలాపాయవిపాణ్డురాణి ధౌతోత్తరీయప్రతిమచ్ఛవీని । అభ్రాణిబిభ్రాముమాఙ్గసఙ్గవిభక్తభస్మానమివ స్మరారిమ్ ॥

తాత్పర్యం: కొన్ని చోట్ల నీరు లేకపోవడం వల్ల తెల్లగా మారిన మేఘాలు, ఉతికిన ఉత్తరీయం వలె ప్రకాశిస్తున్నాయి. అవి పార్వతితో కలిసి ఉన్నప్పుడు విభూతిని ధరించిన మన్మథుని శత్రువైన శివుడిని పోలి ఉన్నాయి.

4.6 ఛాయాం నిజస్త్రీచటులాలసానాం మదేన కిఞ్చిచ్చటులాలసానామ్ । కుర్వాణముత్పిఞ్జలజాతపత్రైర్విహఙ్గమానాం జలజాతపత్రైః ॥

తాత్పర్యం: ఆ కొండ, దానిపై ఉన్న స్త్రీల యొక్క చంచలమైన మరియు సోమరితనం నిండిన నీడలను కలిగి ఉంది. అది మత్తులో కొద్దిగా కదులుతున్నట్లున్న ఆ స్త్రీల నీడలను, వికసించిన తామర ఆకుల వంటి రెక్కలు కలిగిన పక్షుల నీడలను కలిగి ఉంది.

4.7 స్కన్ధాధిరూఢోజ్జ్వలనీలకణ్ఠానుర్వీరుహః శ్లిష్టతనూనహీన్ద్రైః । ప్రనర్తితానేకలతాభుజాగ్రాన్రుద్రాననేకానివ ధారయన్తమ్ ॥

తాత్పర్యం: ఆ కొండ, తన భుజాల వంటి కొమ్మలపై ప్రకాశవంతమైన నీలకంఠం కలిగిన నెమళ్ళను మరియు తన శరీరాన్ని చుట్టుకున్న పాములను కలిగి ఉంది. అది అనేక తీగలనే చేతులను కలిగి, అనేక రుద్రుల వలె కనిపిస్తోంది.

4.8 విలమ్బినీలోత్పలకర్ణపూరా కపోలభిత్తీరివ లోధ్రగౌరీః । నవోలపాలఙ్కృతసైకతాభాః శుచీరపఃశైవలనీర్ధధానమ్ ॥

తాత్పర్యం: ఆ కొండ, వేలాడుతున్న నీలి కలువలు చెంపల వలె ఉన్న లోధ్ర పుష్పాల వంటి తెల్లని ప్రదేశాలను కలిగి ఉంది. కొత్త తామరతూండ్లతో అలంకరించబడిన ఇసుక తిన్నెల వలె స్వచ్ఛమైన నీటిని మరియు నాచు లేని ప్రదేశాలను కలిగి ఉంది.

4.9 రాజీవరాజీవశలోలభృఙ్గం ముష్ణాన్తముష్ణం తతిభిస్తరూణామ్ । కాన్తాలకాన్తా లలనాః సురాణాం రక్షోభిరక్షోభితముద్వహన్తమ్ ॥

తాత్పర్యం: ఆ కొండ, వరుసగా ఉన్న తామరల వలె చంచలమైన తుమ్మెదలను కలిగి ఉంది. అది చెట్ల సమూహాల ద్వారా వేడిని దొంగిలిస్తోంది. అందమైన కురులు కలిగిన దేవతా స్త్రీలు రాక్షసుల భయం లేకుండా దానిపై విహరిస్తున్నారు.

4.10 ముదే మురారేరమరైః సుమేరోరానీయ యస్యోపచితస్య శృఙ్గైః । భవన్తి నోద్దామగిరాం కవీనాముచ్ఛ్రాయసౌన్దర్యగుణా మృషోద్యాః ॥

తాత్పర్యం: మురారి (కృష్ణుడు) యొక్క ఆనందం కోసం, దేవతలచే మేరు పర్వతం నుండి తీసుకురాబడినట్లుగా ఉన్న ఆ కొండ యొక్క ఎత్తైన శిఖరాల యొక్క గొప్పతనం మరియు అందం గురించి చెప్పే కవుల మాటలు అబద్ధం కావు.

ఖచ్చితంగా! మిగిలిన శ్లోకాలకు కూడా తాత్పర్యాలు అందిస్తున్నాను.

4.11 యతః పరార్ఘ్యాని భృతాన్యనూనైః ప్రస్థైర్ముహుర్భూరిభిరుచ్ఛిఖాని । ఆఢ్యాదివప్రాపణికాదజస్రం జగ్రాహ రత్నాన్యమితాని లోకః ॥

తాత్పర్యం: ఆ కొండపై ఎత్తైన శిఖరాలపై విలువైన రత్నాలు పుష్కలంగా ఉన్నాయి. ధనికుల నుండి వస్తువులు కొనే వ్యాపారి నుండి నిరంతరం వస్తువులు కొన్నట్లు, ప్రజలు ఆ కొండ నుండి లెక్కలేనన్ని రత్నాలను తీసుకున్నారు.

4.12 అఖిధ్యతాసన్నముదగ్రతాపం రవిం దధానే ఉప్యరవిన్దధానే । భృఙ్గావలిర్యస్యతటే నిపీతరసా నమత్తామరసా న మత్తా ॥

తాత్పర్యం: దగ్గరగా ఉన్న అధిక వేడి కలిగిన సూర్యుడిని కలిగి ఉన్నప్పటికీ, తామరలను కలిగి ఉన్నప్పటికీ, ఆ కొండ ఒడ్డున రసం త్రాగిన తుమ్మెదల గుంపు మత్తుగా లేదు, కానీ వికసించిన తామరల వలె ఆనందంగా ఉంది.

4.13 యత్రాధిరూఢేనమహీరుహోచ్చైరున్నిద్రపుష్పాక్షిసహస్రభాజా । సురాధిపాధిష్ఠితహస్తిమల్లలీలాం దధౌ రాజతగణ్డశైలః ॥

తాత్పర్యం: మేల్కొన్న పువ్వులనే వేల కళ్ళను కలిగి, ఎత్తైన చెట్లతో నిండిన ఆ కొండపై, ఇంద్రుడు అధిష్టించిన ఏనుగుతో పోరాడే మల్లయోధుని వలె, వెండిరంగు గల ఏనుగు కుంభస్థలం వలె అది ప్రకాశిస్తోంది.

4.14 విభిన్నవర్ణాగరుడాగ్రజేన సూర్యస్యరథ్యాః పరితః స్ఫురన్త్యా । రత్నైః పునర్యత్ర రుచం స్వామానిన్యిరే వంశకరీరనీలైః ॥

తాత్పర్యం: వివిధ వర్ణాల గరుత్మంతుని సోదరుడైన అరుణునిచే నడపబడే సూర్యుని రథం చుట్టూ ప్రకాశిస్తున్న కాంతి, వెదురు మరియు కరీరాల వలె నీలిరంగులో ఉండే రత్నాల ద్వారా తన స్వంత శోభను మళ్ళీ పొందింది.

4.15 యత్రోజ్ఝితాభిర్ముహురమ్బువాహైః సమున్నమద్భిర్న సమున్నమద్భి । వనం బబాధే విషపావకోత్థా విపన్నగానామవిపన్నగానామ్ ॥

తాత్పర్యం: పైకి లేచే మరియు పైకి లేవని మేఘాలచే తరచుగా విడువబడిన నీటితో, ఆ కొండపై ఉన్న అడవి, విషాగ్ని నుండి పుట్టిన వేడితో బాధించబడింది, చనిపోయిన మరియు చనిపోని సర్పాల వలె ఉంది.

4.16 ఫలద్భిరుష్ణాంశుకరాభిమర్శాత్కార్శానవం ధామ పతఙ్గకాన్తైః । శశంస యః పాత్రగుణాద్గుణానాం సంక్రాన్తిమాక్రాన్తగుణాతిరేకామ్ ||

తాత్పర్యం: సూర్యకిరణాల స్పర్శ వల్ల పండ్లు కాస్తున్న అందమైన చెట్లతో నిండిన ఆ కొండ, తన విశిష్టమైన లక్షణాల ద్వారా, అధికమైన మంచి లక్షణాలను పొందిన దాని యొక్క శ్రేష్ఠతను తెలియజేస్తోంది.

4.17 దృషటో ఽపి శైలః స ముహుర్మురారేరపూర్వవద్విస్మయమాతతాన । క్షణేక్షణే యన్నవతాముపైతి తదేవరూపం రమణీయతాయాః ||

తాత్పర్యం: ఆ కొండను మళ్ళీ మళ్ళీ చూసినప్పటికీ, అది మురారికి (కృష్ణుడికి) ప్రతిసారీ కొత్తగా అనిపించి ఆశ్చర్యాన్ని కలిగించింది. ఎందుకంటే, క్షణక్షణానికి కొత్తదనాన్ని పొందేదే నిజమైన అందం యొక్క రూపం.

4.18 ఉచ్చారణజ్ఞో ఽథగిరాదధానముచ్చా రణత్పక్షిగణాస్తటీస్తమ్ । ఉత్కం ధరం ద్రష్టుమవేక్ష్య శౌరిణుత్కన్ధరం దారుక ఇత్యువాచ ||

తాత్పర్యం: స్పష్టంగా మాట్లాడే దాసరుడు, బిగ్గరగా అరుస్తున్న పక్షుల గుంపుతో నిండిన ఆ కొండ ప్రాంతాన్ని చూస్తూ, కృష్ణుడిని చూడటానికి ఆత్రుతగా ఉన్న దారుకుడు ఇలా అన్నాడు.

4.19 ఆచ్ఛాదితాయతదదిగమ్బరముచ్చకైర్గామాక్రమ్యసంస్థితముదగ్రవిశాలశృఙ్గమ్ । మూర్ధ్నిస్ఖలత్తుహినదీధితికోటిమేనముద్వీక్ష్య కో భువి న విస్మయతే నగేశమ్ ||

తాత్పర్యం: విశాలమైన ఆకాశాన్ని కప్పివేస్తూ, భూమిని ఆక్రమించి ఎత్తుగా నిలబడి, ఎత్తైన మరియు విశాలమైన శిఖరాలను కలిగి, తన శిఖరంపై పడుతున్న కోట్ల చంద్రకిరణాలను కలిగి ఉన్న ఈ పర్వతరాజును చూసి భూమిపై ఎవరు ఆశ్చర్యపోరు?

4.20 ఉదయతివితతరశ్మిరజ్జావహిమరుచౌ హిమధామ్ని యాతి చాస్తమ్ | వహతిగిరిరయం విలమ్బిఘణటాద్వయపరివారితవారణేన్ద్రలీలామ్ ||

తాత్పర్యం: సూర్యుడు ఉదయించినప్పుడు మరియు చంద్రుడు అస్తమించినప్పుడు, ఈ పర్వతం వేలాడుతున్న రెండు గంటల సమూహంతో చుట్టబడిన గొప్ప ఏనుగు యొక్క కదలికను పోలి ఉంది.

4.21 వహతి యః పరితః కనకస్థలీః సహరితా లసమాననవాంశుకః | అచలేషభవానివ రాజతే స హరితాలసమాననవాంశుకః ||

తాత్పర్యం: పచ్చని కొత్త వస్త్రం ధరించినట్లుగా, చుట్టూ బంగారు ప్రదేశాలను కలిగి ఉన్న ఈ పర్వతం, పర్వతాలలో శివుడు వలె ప్రకాశిస్తోంది.

4.22 పాశ్చాత్యభాగమిహ సానుషు సన్నిషణ్ణాః పశ్యన్తి శాన్తమలసాన్ద్రతరాంశుజాలమ్ | సంపూర్ణలబ్ధలలనాలాపనోపమానముత్సఙ్గసఙ్గిహరిణమస్య మృగాఙ్కమూర్తేః ||

తాత్పర్యం: ఈ కొండ యొక్క పశ్చిమ భాగంలో ఉన్న వాలులపై కూర్చున్నవారు, ప్రశాంతమైన, సోమరితనం నిండిన కాంతి సమూహాన్ని చూస్తున్నారు. ఇది, ఒడిలో ఉన్న లేడితో కూడిన చంద్రుని వంటి ఆ కొండ యొక్క పూర్తి ప్రేమను పొందిన స్త్రీ యొక్క సంభాషణ వలె ఉంది.

4.23 కృత్వాపుంవత్పాదముచ్చైర్భృగుభ్యో మూర్ధ్ని గ్రావ్ణాం జర్జరా నిర్ఝరౌఘాః | కుర్వన్తి ద్యాముత్పతన్తః స్మరార్తస్వర్లోకస్త్రీగాత్రనిర్ణమత్ర ||

తాత్పర్యం: ఎత్తైన కొండల నుండి పురుషుని కాలు వలె ప్రవహించే నీటి ప్రవాహాలు, రాళ్ళపై పడి నురగలు కక్కుతూ, ఆకాశంలోకి ఎగురుతున్నాయి. అవి మన్మథ బాధతో ఉన్న స్వర్గంలోని స్త్రీల శరీరాల నుండి జాలువారుతున్న చెమట బిందువుల వలె ఉన్నాయి.

4.24 స్థగయన్త్యమూః శామితచాతకార్తస్వరా జలదాస్తడిత్తులితకాన్తకార్తస్వరాః । జగతీరిహస్ఫురితచారుచామీకరాః సవితుః కచిత్కపిశయన్తి చామీ కరాః ॥

తాత్పర్యం: చాతక పక్షుల ఆర్తనాదాలను అణచివేసే ఈ మేఘాలు, మెరుపుల వలె అందమైన బంగారు వర్ణాన్ని కలిగి ఉన్నాయి. భూమిపై ప్రకాశిస్తున్న అందమైన బంగారు కాంతులు, కొన్నిసార్లు సూర్యుని యొక్క బంగారు కిరణాలను గోధుమ రంగులోకి మారుస్తున్నాయి.

4.25 ఉత్క్షిప్తముచ్ఛ్రితసితాంశుకరావలమ్బైరుత్తమ్భితోడుభిరతీవతరాం శిరోభిః । శ్రద్ధేయనిర్ఝరజలవ్యపదేశమస్య విష్వక్తటేషు పతతి స్ఫుటమన్తరీక్షమ్ ॥

తాత్పర్యం: ఎత్తైన తెల్లని వస్త్రాల వలె వేలాడుతున్న మేఘాల సహాయంతో పైకి ఎత్తబడిన మరియు నక్షత్రాలతో నిండిన ఆకాశం, నమ్మదగిన జలపాతాల నీటి వలె దాని చుట్టూ ఉన్న వాలులపై స్పష్టంగా పడుతోంది.

4.26 ఏకత్రస్ఫటికతటాంశుభిన్ననీరా నీలాశ్మద్యుతిభిదురామ్భసో ఉపరత్ర । కాలిన్దీజలజనితశ్రియః శ్రయన్తే వైదగ్ధీమిహ సరితః సురాపగాయాః ॥

తాత్పర్యం: ఒకవైపు స్ఫటికపు ఒడ్డు నుండి ప్రసరించే కాంతి వల్ల వేరు చేయబడిన నీరు, మరోవైపు ఇంద్రనీలమణుల కాంతి వలె ప్రకాశిస్తోంది. ఇక్కడ నదులు, యమునా నది యొక్క నీటి నుండి పుట్టిన శోభను పొందుతూ, గంగా నది యొక్క తెలివితేటలను అనుకరిస్తున్నాయి.

4.27 ఇతస్తతఃఉస్మిన్విలసన్తి మేరోః సమానవప్రేమణిసానురాగాః । స్త్రియశచ పత్యౌ సురసున్దరీభిః సమా నవప్రేమణిసానురాగాః ॥

తాత్పర్యం: మేరు పర్వతం వలె గొప్ప ప్రేమతో నిండిన ఈ కొండపై అటు ఇటు అందమైన దృశ్యాలు కనిపిస్తున్నాయి. దేవతా స్త్రీలు కూడా తమ భర్తలపై కొత్త ప్రేమతో నిండినవారై, ఆనందంగా ఉన్నారు.

4.28 ఉచ్చైమహారజతరాజివిరాజితాసౌ దుర్వర్ణభిత్తిరిహ సాన్ద్రసుధాసవర్ణా । అభ్యేతి భస్మపరిపాణ్డురితస్మరారేరుద్వహ్నిలోచనలలామలలాటలీలామ్ ॥

తాత్పర్యం: ఎత్తైన వెండి రేఖలతో అలంకరించబడిన ఈ కొండ, ముదురు రంగు గోడ వలె, దట్టమైన సున్నపు రంగును కలిగి ఉంది. అది బూడిద రంగుతో తెల్లబారిన శివుడి యొక్క రెండు అగ్ని నేత్రాల యొక్క అందమైన నుదుటి వలె కనిపిస్తోంది.

4.29 అయమతిజరఠాః ప్రకామగుర్వీరలఘువిలమ్బిపయోధరోపరుద్ధాః । సతతమసుగతామగమ్యరూపాః పరిణతదిక్కరికాస్తటీర్బిభర్తి ॥

తాత్పర్యం: ఈ కొండ, చాలా పెద్దవి మరియు బరువైన, కానీ తేలికగా వేలాడుతున్న స్తనాలచే అడ్డుకోబడిన, నిరంతరం కదులుతున్న మరియు చేరుకోలేని రూపాన్ని కలిగి ఉన్న, వృద్ధ దిగ్గజాల వలె ఉన్న వాలులను కలిగి ఉంది.

4.30 ధూమాకారం దధతి పురః సౌవర్ణే వర్ణేనాగ్నేః సదృశి తటే పశ్యామీ । శ్యామీభూతాః కుసుమసమూహో ఉలీనాం లీనామాలీమిహ తరవో బిభ్రాణాః ॥

తాత్పర్యం: పొగ ఆకారాన్ని కలిగి, బంగారు రంగులో అగ్ని వలె ఉన్న ఒక ప్రదేశాన్ని నేను ఆ కొండపై చూస్తున్నాను. నల్లబడిన పూల గుంపులను మరియు వాటిలో దాగి ఉన్న తుమ్మెదల సమూహాలను కలిగి ఉన్న చెట్లు ఇక్కడ ఉన్నాయి.

ఖచ్చితంగా! మిగిలిన శ్లోకాలకు కూడా తాత్పర్యాలు ఇక్కడ ఉన్నాయి.

4.31 వ్యోమస్పృశః ప్రథయతా కలధౌతభిత్తీరున్నిద్రపుష్పచణచమ్పకపిఙ్గభాసః । సౌమేరవీమధిగతేన నితమ్బశోభామేతేన భారతమిలావృతవద్విభాతి ॥

తాత్పర్యం: ఆకాశాన్ని తాకే బంగారు గోడలను కలిగి, వికసించిన పువ్వుల వలె ప్రకాశవంతమైన చంపకపు రంగుతో మెరిసిపోతున్న ఈ కొండ, మేరు పర్వతం యొక్క నడుము అందంతో, భారతదేశం చుట్టూ ఉన్న భూమి వలె ప్రకాశిస్తోంది.

4.32 రుచిరచిత్రతనూరుహశాలిభిర్విచలితైః పరితః ప్రియకవ్రజైః | వివధరత్నమయైరభిబాత్యసావవయవైరివ జఙ్గమతాం గతైః ||

తాత్పర్యం: అందమైన చిత్రమైన చెట్లతో నిండిన, చుట్టూ కదులుతున్న ప్రియక వృక్షాల సమూహాలతో, వివిధ రత్నాలతో నిండిన శరీర భాగాల వలె, కదులుతున్నట్లుగా ఆ కొండ కనిపిస్తోంది.

4.33 కుశశయైరత్ర జలాశయోషితా ముదారమన్తే కలభావికస్వరైః | ప్రగీయతే సిద్ధగణైశ్చ యోషితాముదారమ కలభావికస్వరైః ||

తాత్పర్యం: ఇక్కడ ఉన్న సరస్సుల ఒడ్డున, అందమైన మాటలు కలిగిన స్త్రీలు కుశ గడ్డిపై సంతోషంగా కూర్చున్నారు. సిద్ధుల సమూహాలు కూడా అందమైన మరియు స్పష్టమైన స్వరాలతో స్త్రీల గురించి పాడుతున్నారు.

4.34 ఆసాదితస్య తమసా నియతేర్నియోగాదాకాఙ్క్షతఃపునరపక్రమణేన కాలమ్ | పత్యుస్త్విషామిహ మహౌషధయః కలత్రస్థానం పరైరనభిభూతమమూర్వహన్తి ||

తాత్పర్యం: చీకటిచే ఆవరించబడిన మరియు విధి యొక్క ఆజ్ఞ వల్ల మళ్ళీ వెనక్కి వెళ్లాలని కోరుకుంటున్న సూర్యుని యొక్క కాంతిని, ఇక్కడ ఉన్న గొప్ప ఔషధులు భార్య స్థానాన్ని ఆక్రమించి, ఇతర కాంతులచే ఓడించబడకుండా కాపాడుతున్నాయి.

4.35 వనస్పతిస్కన్ధనిషణ్ణబాలప్రవాలహస్తాః ప్రమదా ఇవాత్ర | పుష్పేక్షణైలమ్బితలోచకైర్వా మధువ్రతవ్రాతవృతైర్వ్రతత్యః ||

తాత్పర్యం: ఇక్కడ ఉన్న తీగలు, చెట్ల కొమ్మలపై కూర్చున్న లేత చిగుళ్ళనే చేతులు కలిగిన స్త్రీల వలె ఉన్నాయి. లేదా, పువ్వుల వంటి కళ్ళతో చూస్తూ, తుమ్మెదల సమూహాలచే చుట్టబడి ఉన్నాయి.

4.36 విహగాః కదమ్బసురభావిహ గాః కలయన్తనుక్షణమనేకలయమ్ । భ్రమయన్నుపైతి ముహురభ్రమయం పవనశ్చ ధూతనవనీపవనః ॥

తాత్పర్యం: కదంబ పువ్వుల సువాసనను పీల్చే పక్షులు, ప్రతి క్షణం అనేక శ్రావ్యమైన ధ్వనులను చేస్తూ ఉన్నాయి. కొత్త కదంబ చెట్లను ఊపుతూ, గాలి అప్పుడప్పుడు తిరుగుతూ, మళ్ళీ స్థిరంగా వీస్తోంది.

4.37 విద్వద్భిరాగమపరైర్వివృతం కథఞ్చిచ్ఛ్రుత్వాపి దుర్గ్రహమనిశ్చితధీభిరన్యైః । శ్రేయాన్ద్విజాతిరివ హన్తుమఘాని దక్షం గూఢార్థమేష నిధిమన్త్రగణం బిభర్తి ॥

తాత్పర్యం: వేదాలను బాగా తెలిసిన విద్వాంసులచే వివరించబడినప్పటికీ, నిశ్చయమైన బుద్ధి లేని ఇతరులకు అర్థం చేసుకోవడానికి కష్టమైన రహస్య అర్థాన్ని, పాపాలను నశింపజేసే శక్తి కలిగిన బ్రాహ్మణుడి వలె, ఈ కొండ దాచిన మంత్రాల సమూహాన్ని కలిగి ఉంది.

4.38 బిమ్బోష్ఠం బహు మనుతే తురఙ్గవక్త్రశ్చుమ్బన్తం ముఖమిహ కింనరం ప్రియాయాః । శ్లిష్యన్తంముహురితరో ఽపి తం నిజస్త్రీముత్తుఙ్గస్తనభరభఙ్గభీరుమధ్యామ్ ॥

తాత్పర్యం: గుర్రం ముఖం కలిగిన కిన్నరుడు, ఇక్కడ తన ప్రియురాలి యొక్క ఎర్రని పెదాలను ముద్దుపెట్టుకోవడాన్ని గొప్పగా భావిస్తున్నాడు. మరొక కిన్నరుడు కూడా తన భార్య యొక్క ఎత్తైన స్తనాల బరువుకు విరిగిపోతుందనే భయంతో సన్నగా ఉన్న నడుమును పదేపదే కౌగిలించుకుంటున్నాడు.

4.39 యదేతదస్యానుతటం విభాతి వనం తతానేకతమాలతాలమ్ । న పుష్పితాత్ర స్థగితార్కరస్మావనాన్తతానే కతమా లతాలమ్ ॥

తాత్పర్యం: ఈ కొండ యొక్క ఒడ్డున కనిపించే ఈ అడవి, అనేక తమాల మరియు తాళ వృక్షాలతో నిండి ఉంది. ఇక్కడ పువ్వులు లేనప్పటికీ, సూర్యకిరణాలను అడ్డుకునే ఈ అడవి యొక్క చివరలలో ఏ తీగలు లేవు? (అన్ని రకాల తీగలు ఉన్నాయి అని అర్థం).

4.40 దన్తోజ్జ్వలాసు విమలోపలమేఖలాన్తాః సద్రత్నచిత్రకటకాసు బృహన్నితమ్బాః । అస్మిన్భజన్తి ఘనకోమలగణ్డశైలా నార్యో ఽనురూపమధివాసమధిత్యకాసు ॥

తాత్పర్యం: దంతాల వలె తెల్లగా ఉండే, స్వచ్ఛమైన రాళ్ళతో చేసిన నడుము పట్టీలను కలిగి, మంచి రత్నాలతో చిత్రమైన కంకణాలను ధరించిన పెద్ద నడుములు కలిగిన స్త్రీలు, ఈ కొండపై దట్టమైన మరియు మృదువైన రాళ్ళపై తమకు తగిన నివాసాలను ఆనందిస్తున్నారు.

4.41 అనతిచిరోజ్ఝితస్య జలదేన చిరస్థితబుద్బుదయస్య పయసో ఽనుకృతిమ్ । విరలవికీర్ణవజ్రశకలా సకలామిహ విదధాతి ధౌతకలధౌతమహీ ॥

తాత్పర్యం: కొద్దిసేపటి క్రితమే వర్షించిన మేఘం వల్ల, ఎక్కువసేపు నిలిచి ఉండే నీటి యొక్క అనుకరణ వలె, అక్కడక్కడ చెల్లాచెదురుగా ఉన్న వజ్రాల ముక్కలతో, కడిగిన బంగారు భూమి అంతా ప్రకాశిస్తోంది.

4.42 వర్జయన్త్యా జనైః సంగమేకాన్తతస్తర్కయన్త్యా సుఖం సఙ్గమే కాన్తతః । యోషయైష స్మరాసన్నతాపాఙ్గయా సేవ్యతే ఽనేకయా సంన్నతాపఙ్గయా ॥

తాత్పర్యం: ఒంటరిగా ఉండటాన్ని ఇష్టపడే మరియు ప్రియునితో కలిసుండటంలోని సుఖాన్ని ఊహించే ఈ కొండ, మన్మథుని వేడి చూపులు తగిలిన అనేక మంది స్త్రీలచే మరియు వినయంగా ఉండే చూపులు కలిగిన స్త్రీలచే సేవింపబడుతోంది.

4.43 సంకీర్ణకీచకవనస్ఖలితైకవాలవిచ్ఛేదకాతరధియశ్చలితుం చమర్యః । అస్మిన్మృదుశ్వసనగర్భతదీయరన్ధ్రత్స్వనశ్రుతిసుఖాదివ నోత్సహన్తే ॥

తాత్పర్యం: దట్టమైన వెదురు పొదల మధ్య కదలడం వల్ల తమ తోక వెంట్రుకలు తెగిపోతాయనే భయంతో చమరీ మృగాలు కదలడానికి భయపడుతున్నాయి. వాటి నాసికా రంధ్రాల నుండి వచ్చే మెల్లని శ్వాస యొక్క శబ్దం వినడానికి ఇంపుగా ఉండటం వల్లనేమో అవి కదలడానికి ఉత్సాహం చూపడం లేదు.

4.44 ముక్తం ముక్తాగౌరమిహ క్షీరమివాభ్రైర్వాపీష్వన్తర్లీనమహానీలదలాసు । శస్త్రీశ్యామైరంశుభిరాశు ద్రుతమమ్భశ్ఛాయామచ్ఛామృచ్ఛతి నీలీసలిలస్య ।।

తాత్పర్యం: ఇక్కడ, ముత్యాల వలె తెల్లని నీరు, మేఘాల నుండి పడిన పాల వలె, లోపల ఇంద్రనీలమణుల వంటి ఆకులు కలిగిన కొలనులలో ఉంది. కత్తి యొక్క రంగు వలె నల్లని కిరణాలతో, ఆ నీరు త్వరగా నీలి రంగు నీటి యొక్క స్వచ్ఛమైన నీడను పొందుతోంది.

4.45 యా న యయౌ ప్రియమన్యవధూభ్యః సారతరాగమనా యతమానమ్ । తేన సహేత బిభర్తి రసః స్త్రీ సా రతరాగమనాయతానామ్ ।।

తాత్పర్యం: ఇతర స్త్రీల నుండి తన ప్రియుడిని రక్షించడానికి ప్రయత్నించిన స్త్రీ, అతనితో కలిసి ఆనందాన్ని పొందుతోంది. ఆమె, ప్రేమతో నిండిన చూపులు కలిగిన స్త్రీల యొక్క ఆనందాన్ని కలిగి ఉంది.

4.46 భిన్నేషురత్నకిరణైః కిరణేష్విహేన్దోరుచ్చావచైరుపగతేషు సహస్రసంఖ్యాం । దోషాపి నూనమహిమాంశురసౌ కిలేతి వ్యాకోశకోకనదతాం దధతే నలిన్యః ।।

తాత్పర్యం: ఇక్కడ, వేర్వేరు రత్నాల కిరణాల వల్ల మరియు చంద్రుని యొక్క హెచ్చుతగ్గుల కాంతి వల్ల వేల సంఖ్యలో ఉన్నప్పటికీ, రాత్రి కూడా నిజంగా సూర్యుని యొక్క కిరణాలను కలిగి ఉందేమో అని, వికసించిన ఎర్ర తామరలు భావిస్తున్నాయి.

4.47 అపశఙ్కమఙ్కపరివర్తనోచితాశ్చలితాః పురః పతిముపేతుమాత్మజాః । అనురోదితీవ కరుణేన పత్త్రిణాం విరుతేన వత్సలతయైష నిమ్నగాః ।।

తాత్పర్యం: భయం లేకుండా ఒడిలో తిరగడానికి అలవాటు పడిన పిల్లలు, తమ తండ్రిని కలవడానికి ముందుకు కదులుతున్నారు. ఈ నదులు, పక్షుల యొక్క దయనీయమైన ధ్వనులతో, వారిపై ఉన్న ప్రేమతో ఏడుస్తున్నట్లుగా ప్రవహిస్తున్నాయి.

4.48 మధుకరవిటపానమితాస్తరుపఙ్క్తీర్బిభ్రతఃఽస్య విటపానమితాః । పరిపాకపిశఙ్గలతారజసా రోధశ్చకాస్తి కపిశం గలతా ॥

తాత్పర్యం: తుమ్మెదలచే చుట్టబడిన కొమ్మలు కలిగిన చెట్ల వరుసలను కలిగి ఉన్న ఈ కొండ యొక్క కొమ్మలు కూడా తుమ్మెదలచే చుట్టబడి ఉన్నాయి. పండిన గోధుమ రంగు తీగల దుమ్ముతో, దాని ఒడ్డు కరిగిపోతున్న గోధుమ రంగు వలె ప్రకాశిస్తోంది.

4.49 ప్రాగ్భాగతః పతదిహేదముపత్యకాసు శృఙ్గారితాయతమహేభకరాభమమ్భః । సంలక్ష్యతేవివిధరత్నకరానువిద్ధమూర్ధ్వప్రసారితసురాధిపచాపచారు ॥

తాత్పర్యం: ఈ కొండ యొక్క తూర్పు భాగం నుండి లోయలలోకి పడుతున్న నీరు, అలంకరించబడిన పెద్ద ఏనుగు యొక్క తొండం వలె ఉంది. అది వివిధ రత్నాల కాంతులతో కలిసి, పైకి ఎత్తబడిన ఇంద్రధనస్సు వలె అందంగా కనిపిస్తోంది.

4.50 దధాతి చ వికసద్విచిత్రకల్పద్రుమకుసుమైరభిగుమ్ఫితానివైతాః । క్షణమలఘువిలమ్బిపిచ్ఛదామ్నః శిఖరశిఖాః శిఖిశేఖరానముష్య ॥

తాత్పర్యం: ఈ కొండ యొక్క శిఖరాల చివర్లు, వికసించిన విచిత్రమైన కల్పవృక్షాల పువ్వులతో అలంకరించబడినట్లుగా ఉన్నాయి. అవి, కొద్దిసేపు మెల్లగా వేలాడే ఈకల సమూహంతో అలంకరించబడిన నెమలి పింఛాల వలె కనిపిస్తున్నాయి.

ఖచ్చితంగా! చివరి శ్లోకాలకు కూడా తాత్పర్యాలు ఇక్కడ ఉన్నాయి.

4.51 సవధూకాః సుఖినో ఉస్మన్ననవరతమమన్దరామతామరసదృశః । నాసేవన్తే రసవన్నవరతమమన్దరాగతామరసదృశః ॥

తాత్పర్యం: తమ భార్యలతో కలిసి సంతోషంగా ఉన్నవారు, ఎల్లప్పుడూ వికసించిన ఎర్ర తామరల వలె ప్రకాశిస్తున్నారు. వారు ఎల్లప్పుడూ మందమైన ప్రేమతో నిండిన ఎర్ర తామరల వలె రుచికరమైన వాటిని ఆస్వాదించరు.

4.52 ఆచ్ఛాద్య పుష్పపటమేవ మహాన్తమన్తరావర్తిభిర్గృహకపోతశిరోధరాభైః । శస్వజ్ఞాని ధూమరుచిమాగురవీం దధానైర్ధూపాయతీవ పటలైర్నీరదానామ్ ॥

తాత్పర్యం: లోపల తిరుగుతున్న ఇంటి పావురాల మెడల వలె ఉండే పెద్ద పువ్వుల తెరను కప్పి, పొగ రంగు మరియు బరువుగా ఉండే శరీర భాగాలను కలిగి, మేఘాల సమూహాలతో ధూపం వేస్తున్నట్లుగా ఆ కొండ కనిపిస్తోంది.

4.53 అన్యోన్యవ్యతికరచారుభిర్విచిత్రైరత్రస్యన్నవమణిర్జన్మభిర్మయూఖైః । విస్మేరాన్గగనసదః కరోత్యముష్మిన్నాకాశేరచితమభిత్తి చిత్రకర్మ ॥

తాత్పర్యం: ఒకదానితో మరొకటి కలిసి అందంగా ఉండే విచిత్రమైన కొత్త మణుల నుండి పుట్టిన కిరణాలు, ఆ కొండపై ఆకాశంలో గీయబడిన గోడల చిత్రం వలె దేవతలను ఆశ్చర్యపరుస్తున్నాయి.

4.54 సమీరశిశిరః శిరఃసువసతా సతా జవనికా నికానసుఖినామ్ । బిభర్తిజనయన్నయం ముదమపామపాయధవలా వలాహకతతీః ॥

తాత్పర్యం: చల్లని గాలి, సుఖంగా ఉండే వారి తలలపై వీస్తూ, తెర వలె ఉంది. ఈ కొండ, నీటి ఆవిరితో తెల్లగా మారిన మేఘాల వరుసలను సృష్టించి ఆనందాన్ని కలిగిస్తోంది.

4.55 మైర్త్ర్యాదిచిత్తపరికర్మవిదో విధాయ క్లేశప్రహాణమిహ లబ్ధసబీజయోగాః । ఖ్యాతిం చసత్త్వపురుషాన్యతయాధిగమ్య వాఞ్ఛన్తి తామపి సమాధిభృతః నిరోద్ధుమ్ ॥

తాత్పర్యం: స్నేహం మొదలైన మానసిక ప్రక్రియలను తెలిసినవారు, ఇక్కడ బాధలను తొలగించి సబీజ యోగాన్ని పొందినవారు, సత్త్వ మరియు పురుషుల భేదాన్ని తెలుసుకున్నప్పటికీ, సమాధిలో ఉన్నవారు దానిని కూడా నిరోధించాలని కోరుకుంటారు.

4.56 మరకతమయమేదినీషు భానోస్తరువిటపాన్తరపాతినో మయూఖాః । అవనతశితికణ్ఠకణ్ఠలక్ష్మీమిహ దధతి శ్ఫురితాణురేణుజాలాః ॥

తాత్పర్యం: పచ్చని మరకతాల వంటి నేలపై, సూర్యుని యొక్క కిరణాలు చెట్ల కొమ్మల మధ్య నుండి పడుతున్నాయి. అవి, మెరిసే చిన్న రేణువుల సమూహాలతో, వంగిన నల్లని మెడ కలిగిన నెమలి యొక్క మెడ అందాన్ని కలిగిస్తున్నాయి.

4.57 యా బిభర్తి కలవల్లకీగుణస్వానమానమతికాలిమాలయా । నాత్ర కాన్తముపగీతయా తయా స్వానమానమతి కాలిమాలయా ॥

తాత్పర్యం: మధురమైన వీణ యొక్క తీగల ధ్వనిని కలిగి, నల్లని తేనెటీగల సమూహంతో నిండినది, ఇక్కడ ప్రియుడిచే పాడబడిన పాట వలె, ధ్వని మరియు గౌరవం కలిగిన నల్లని తేనెటీగల సమూహం లేదు.

4.58 సాయం శశాఙ్కకిరణాహతచన్ద్రకాన్తనిస్యన్దినీరనికరేణ కృతాభిషేకాః । అర్కోపలోల్లసితవహ్నిభిరహ్ని తప్తాస్తీవ్రం మహావ్రతమివాత్ర చరనతి వప్రాః ॥

తాత్పర్యం: సాయంత్రం చంద్రకిరణాల తాకిడితో చంద్రకాంత శిలల నుండి కారే నీటితో అభిషేకం చేయబడిన మరియు పగటిపూట సూర్యకాంత శిలల నుండి వెలువడే అగ్నితో వేడెక్కిన ఈ కొండ చరియలు, కఠినమైన గొప్ప వ్రతాన్ని ఆచరిస్తున్నట్లుగా ఉన్నాయి.

4.59 ఏతస్మిన్నధికపయఃశ్రియం వహన్త్యః సంక్షోభం పవనభువా జవేన నీతాః । వాల్మీకేరరహితరామలక్ష్మణానాం సాధర్మ్యం దధతి గిరాం మహాసరస్యః ॥

తాత్పర్యం: ఎక్కువ నీటితో శోభను కలిగి, గాలి ద్వారా వేగంగా కదిలించబడిన ఈ గొప్ప సరస్సులు, వాల్మీకి యొక్క రామలక్ష్మణులు లేని మాటల వలె, పోలికను కలిగి ఉన్నాయి. (వాల్మీకి రామాయణంలో రామలక్ష్మణుల గురించి గొప్పగా చెప్పబడింది, ఇక్కడ సరస్సులు కూడా గొప్పగా ఉన్నాయి అని అర్థం).

4.60 ఇహ ముహుర్ముదితైః కలభై రవః ప్రతిదిశం క్రియతే కలభైరవః | స్ఫురతి చానువనం చమరీచయః కనకరత్నభువాం చ మరీచయః ||

తాత్పర్యం: ఇక్కడ సంతోషంగా ఉన్న ఏనుగు పిల్లల యొక్క ధ్వని ప్రతి దిశలోనూ వినబడుతోంది. ప్రతి అడవిలోనూ చమరీ మృగాల సమూహాలు మరియు బంగారు రత్నాల నుండి వచ్చే కాంతులు మెరుస్తున్నాయి.

4.61 త్వక్సారరన్ధ్రపరిపూరణలబ్ధగీతిరస్మిన్నసౌ మృదితపక్ష్మలరల్లకాఙ్గః | కస్తూరికామృగవిమర్దసుగన్ధిరేతి రాగీవ సక్తిమధికాం విషయేషు వాయుః ||

తాత్పర్యం: బెరడు యొక్క రంధ్రాలను నింపడం ద్వారా శబ్దాన్ని పొందిన మరియు నలిగిన వెంట్రుకల వంటి ఆకులు కలిగిన చెట్లతో తాకిన ఈ గాలి, కస్తూరి మృగాల యొక్క స్పర్శ వల్ల వచ్చే సువాసనను కలిగి, రాగి వలె విషయాలపై ఎక్కువ ఆసక్తితో వీస్తోంది.

4.62 ప్రీత్యై యూనాం వ్యవహితతపనాః ప్రౌఢధ్వాన్తం దినమిహ జలదాః | దోషామన్యం విదధాతి సురతక్రీడాయాసశ్రమపటవః ||

తాత్పర్యం: యువకుల ఆనందం కోసం, సూర్యుడిని అడ్డుకునే మేఘాలు, పగటిని దట్టమైన చీకటిగా మారుస్తున్నాయి. అవి, రతి క్రీడల యొక్క అలసట మరియు శ్రమతో అలసిపోయిన వారికి రాత్రిని మరింత ఆహ్లాదకరంగా మారుస్తున్నాయి.

4.63 భగ్నే నివాసో ఒయమిహాస్య పుష్పైః సదానతః యేన విషాణి నాగః | తీవ్రాణి తేనోజ్ఝతి కోపితో ఒసౌ ససానతోయేన విషాణి నాగః ||

తాత్పర్యం: ఈ కొండపై, ఎల్లప్పుడూ వంగి ఉండే పువ్వుల వల్ల పాము యొక్క నివాసం నాశనం చేయబడింది. అందువల్ల కోపించిన ఆ పాము, పదునైన విషాన్ని విడిచిపెడుతోంది, అది నీటితో కలిసి ఉన్నప్పటికీ విషపూరితమైనది.

4.64 ప్రాలేయశీతలమచలేశ్వరమీశ్వరో ఉపి సాన్ద్రభచర్మవసనావరణాధిశేతే । సర్వర్తునివృత్తికరే నివసన్నుపైతి న ద్వన్ద్వదుఃఖమిహ కిఞ్చిదకిఞ్చనో ఉపి ॥

తాత్పర్యం: మంచు వలె చల్లని ఈ పర్వతరాజుపై, శివుడు కూడా ఏనుగు చర్మంతో చేసిన వస్త్రాన్ని ధరించి పడుకున్నాడు. అన్ని రుతువుల బాధలను తొలగించే ఈ ప్రదేశంలో నివసిస్తున్న నిరాశ్రయుడు కూడా ఎటువంటి ద్వంద్వ బాధలను పొందడు.

4.65 నవనగవనలేఖాశ్యామధ్యాభిరాభిః స్ఫటికకటకభూమినాటయత్యేష శైలః । అహిపరికరభాజో భాస్మనైరఙ్గరాగైరధిగతధవలిమ్నః శూలపాణేరభిఖ్యామ్ ॥

తాత్పర్యం: కొత్త అడవుల వరుసలచే నల్లగా ఉండే ఈ కొండ, స్ఫటికాలతో చేసిన కంకణాల వంటి నేలపై నాట్యం చేస్తోంది. పాములను ఆభరణాలుగా ధరించి, బూడిదతో శరీరానికి రాసుకున్న తెల్లని రంగు కలిగిన శివుడి యొక్క రూపాన్ని అది కలిగి ఉంది.

4.66 దధద్భిరభితస్తటౌ వికచవారిజామ్బూనదైర్వినోదితదినక్లమాః కృతరుచశ్చజామ్బూనదైః । నిషేవ్య మధు మాధవాః సరసమత్ర కాదమ్బరం హరన్తి రతయే రహః ప్రియతమాఙ్గకాదమ్బరమ్ ॥

తాత్పర్యం: ఇరువైపులా వికసించిన తామరలు మరియు బంగారు పువ్వులను కలిగి, పగటి అలసటను పోగొట్టుకున్న మరియు బంగారు కాంతిని సంతరించుకున్న తుమ్మెదలు, ఇక్కడ మధువును ఆస్వాదిస్తూ, ఏకాంతంలో తమ ప్రియురాళ్ళ యొక్క శరీరంలోని మత్తును ప్రేమ కోసం హరిస్తున్నాయి.

4.67 దర్పణనిర్మలాసు పతితే ఘనతిమిరముషి జ్యోతిషి రౌప్యభిత్తిషు పురః ప్రతిఫలతి ముహుః । వ్రీడమసంముఖో ఽపి రమణైరపహృతవసనాః ఖాఞ్చనకన్దరాసు తరుణీరిహ నయతి రవిః ॥

తాత్పర్యం: అద్దం వలె స్వచ్ఛమైన మరియు దట్టమైన చీకటిని తొలగించే కాంతి పడుతున్న వెండి గోడలపై, సూర్యుడు పదేపదే ప్రతిఫలిస్తున్నాడు. సిగ్గుతో ఎదురుగా రాలేని మరియు ప్రియులచే వస్త్రాలు తీయబడిన యువతులను, బంగారు గుహలలోకి సూర్యుడు ఇక్కడ తీసుకువెళుతున్నాడు.

4.68 అనుకృతిశిఖరౌఘశ్రీభిరభ్యగతే ఽసౌ త్వయి సరభసమభ్యుత్తిష్ఠతీవాద్రిరుచ్చైః । ద్రుతమరుదుపనున్నైరున్నమద్భిః సహేలం హలధరపరిధానశ్యామలైరమ్బువాహైః ॥

॥ ఇతి శిశుపాలవధమ్ —— చతుర్థః సర్గః (రైవతకవర్ణనమ్) ॥

తాత్పర్యం: శిఖరాల సమూహం యొక్క అందంతో నిండిన ఆ కొండ, నీ వైపు వేగంగా వస్తున్నట్లుగా ఎత్తుగా కనిపిస్తోంది. వేగంగా వీచే గాలి ద్వారా పైకి లేస్తున్న మరియు బలరాముని వస్త్రం వలె నల్లని మేఘాలతో అది నిండి ఉంది.

ఇది శిశుపాలవధంలోని నాలుగవ సర్గ (రైవతక వర్ణన) యొక్క పూర్తి తాత్పర్యం.